

اعتبارسنجی ملاک‌ها و شاخص‌های ارزیابی کیفیت معلمان مدارس دوره متوسطه کشور (مطالعه موردی استان کهگیلویه و بویراحمد)

علی کشاورز زاده¹، محسن فرمهینی فراهانی²، لطف‌الله ساعد موچشی³

پذیرش: 97/9/20

دریافت: 97/7/17

چکیده

هدف اساسی پژوهش حاضر اعتبارسنجی ملاک‌ها و شاخص‌های ارزیابی کیفیت معلمان مدارس دوره متوسطه کشور و مطالعه موردی آن در آموزش و پرورش استان کهگیلویه و بویراحمد می‌باشد. جامعه آماری پژوهش شامل معلمان، کارشناسان آموزش و پرورش و متخصصین ارزیابی کیفیت دانشگاهی است. در بخش اعتبارسنجی پژوهش، از 300 تن از افراد صاحب‌نظران ارزیابی کیفیت و کارشناسان صنفی و ستادی آموزش و پرورش به صورت هدفمند به عنوان نمونه پژوهش استفاده شده است. به‌طور کلی، پژوهش از نظر هدف، کاربردی و از نظر نحوه گردآوری داده، توصیفی پیمایشی است. ابزار گردآوری داده‌ها، پرسش‌نامه محقق‌ساخته می‌باشد. یافته‌های پژوهش حاکی از آن است که مهم‌ترین ملاک‌های ارزیابی کیفیت معلمان شامل شش ملاک (ترکیب و توزیع معلمان، فعالیت‌های آموزشی معلمان، فعالیت‌های پژوهشی معلمان، الگوها و روش‌های تدریس معلمان، استفاده از منابع و وسایل آموزشی توسط معلم و ارزشیابی پیشرفت تحصیلی) می‌باشد. که تمامی ملاک‌ها و شاخص‌ها (شاخص‌های مطرح شده برای هر ملاک) در سطح مطلوبیت خوبی ارزیابی شده است. همچنین، نتایج حاصل از اجرای چارچوب نهایی بر روی معلمان به منظور مشخص شدن وضعیت کیفیت آنها ارزیابی شده که بیانگر سطح مطلوبیت «زیاد» است.

کلیدواژه‌ها: اعتبارسنجی، ملاک، شاخص، ارزیابی، کیفیت، معلمان، مدارس دوره متوسطه.

1. دانشجوی دکتری برنامه‌ریزی آموزش عالی. دانشگاه کردستان. ایران. نویسنده مسؤل، keshavarz.ali66@gmail.com
2. دانشیار دانشگاه شاهد. ایران.
3. دانشجوی دکتری برنامه‌ریزی آموزش عالی. دانشگاه کردستان. ایران.

مقدمه و بیان مسأله

آموزش و پرورش کلید فتح آینده است (فرمهبینی فراهانی، کشاورز زاده و نصیری، 1393). از دیرباز انتظار از آموزش و پرورش آن بوده که انسان‌های فردا را تربیت کند و نسل امروز را برای زندگی در جامعه فردا آماده سازد (عبداللهی، 1388). بنابراین، ضرورت دارد برنامه‌ریزان و سیاست‌گذاران آموزشی، معلمان و مسؤولان آموزش و پرورش، برای برخوردار بودن آموزش و پرورش از کیفیت لازم تلاش کنند تا بتوانند دانش و بینش لازم را در کودکان و جوانان پرورش دهند (یادگارزاده، 1388).

پس از جنگ جهانی دوم، توجه به کیفیت در آموزش و پرورش با توجه به تغییرات اجتماعی اقتصادی و فرهنگی ناشی از جهانی شدن در بسیاری از کشورهای دنیا از جمله کشورهای آسیایی و در بین متخصصان، مدیران و سیاست‌گذاران آموزشی به صورت یک بحث جدیدی بوده است (جوادی، 1388). در این بین، بسیاری از کشورهای آسیایی، کار طراحی و ایجاد نظام‌هایی برای پرداختن به کیفیت و تضمین آن را در دهه 90 در دستور کار خود قرار داده‌اند؛ برای مثال کشورهای مالزی، اندونزی، تایلند، فیلیپین و هند در این راه گام‌های مثبتی برداشته و تحولات عمده‌ای را در نظام آموزشی خود به وجود آورده‌اند.

آموزش متوسطه به تبع تحولات پیش آمده در جهان و ضرورت انطباق آن، آموزش با نیازهای جدید و طرح مسأله «کیفیت در آموزش و پرورش» توسط یونسکو و تأکید این سازمان بر آن، توجه اکثر کشورهای جهان را به خود جلب کرده است. کنفرانس برگزار شده در «دینبورگ اسکاتلند» (2004) نیز شروع مناسبی برای توجه به امر کیفیت آموزش متوسطه در سطح منطقه و جهان بوده و ضرورت توجه به این امر را بیش از پیش آشکار کرده است (جوادی، 1388: 7). با وجود این، مهم‌ترین زمینه تاریخی که باعث توجه به آموزش متوسطه شده، انقلاب صنعتی بوده است (ژی‌هیوان¹، 2017). از جمله مهم‌ترین عامل‌های توجه به کیفیت آموزش متوسطه به عنوان آموزش متوسطه حلقه ارتباطی بین آموزش‌های اولیه و آموزش عالی را می‌توان در افزایش بهره‌وری نیروی کار، افزایش درآمد افراد، کاهش هزینه بهداشتی، درمانی و اجتماعی جامعه و افزایش ضریب راه‌یابی به آموزش عالی، دانست (جاین و پرساد²، 2018).

یکی از اساسی‌ترین عوامل مؤثر بر کیفیت آموزش متوسطه، معلمان هستند (اسحاقیان، 1382). در واقع معلم، مهم‌ترین عامل درون مدرسه‌ای تأثیرگذار بر پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان است (چارلس و جولی³، 2011). شرط اساسی مؤثر واقع شدن معلمان در فرایند رشد و پیشرفت دانش‌آموزان و جامعه،

1. Jihyun
2. Jain and Prasad
3. Charles & Julie

برخوردراری از کیفیت لازم می‌باشد (وزارت آموزش و پرورش ویرجینیا، 2011). بنابراین، شناسایی و ارزیابی کیفیت معلمان عامل مهمی در ارزیابی از فعالیت‌های آموزش و پرورش است. هدف از ارزیابی کیفیت معلم، شناسایی اثربخشی کار معلم، کمک به دسترسی به اهداف آموزشی، بهبود کیفیت آموزشی با تضمین پاسخ‌گویی و مسؤولیت‌پذیری در عملکرد مدارس، بهینه‌سازی رشد و یادگیری دانش‌آموزان، شناسایی نقاط قوت و ضعف معلم، توسعه حرفه‌ای و شخصی و بهبود کیفیت سازمانی مدارس می‌باشد (لنهام¹، 2011). به تعبیری دیگر، هدف نهایی ارزیابی کیفیت معلم، سنجش بهره‌وری معلمان و ارائه راهکار برای ارتقاء آن و در نهایت، افزایش کیفیت یادگیری دانش‌آموزان است (سازمان همکاری و توسعه اقتصادی²، 2016).

از جمله مهم‌ترین زمینه‌های گسترش توجه به ارزیابی کیفیت معلمان مدارس متوسطه، مربوط به دهه 1990 می‌باشد. در این دهه در پی افت کیفیت آموزش مدارس متوسطه و به تبع آن کاهش پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان، بحث توجه به کیفیت کار معلمان مدارس متوسطه، به عنوان بحث نخست سیاست‌گذاری آموزش متوسطه قرار گرفت (تایلر³، 2011). در این زمان بود که سیستم‌های آموزشی ایالات سین سیناتی⁴ آمریکا، انگلیس⁵، شیلی⁶، فرانسه⁷ و فنلاند⁸، معلمان را به عنوان مهم‌ترین عامل افت کیفیت مدارس متوسطه، شناسایی و به این ترتیب، مبحث ارزیابی کیفیت معلمان را به‌طور جدی دنبال و از آن به عنوان اساس توجه کیفیت آموزش متوسطه یاد کردند (سازمان همکاری و توسعه اقتصادی، 2009).

ارزیابی کیفیت معلم باید بر اساس معیارها و شاخص‌های دقیق و قابل اندازه‌گیری باشد تا نتایج آن برای بهبود عملکرد معلمان کاربردی باشد (استرانگ⁹ و توکر¹⁰، 2003). در این بین، نبود نشانگرها و معیارهای دقیق در ارزیابی از کیفیت معلمان، ارزیابی را مخاطره‌آمیز می‌سازد. در چنین حالتی، حرکات و رفتارهای سلیقه‌ای و فردی مشاهده می‌شود و امکان تبعیض قائل شدن و نبود معیار رتبه‌بندی در نظارت

-
1. Lanham
  2. OECD
  3. Tyler
  4. Cincinnati
  5. England
  6. Chile
  7. France
  8. Finland
  9. Stronger
  10. Tucker

بسیار محتمل است (عبدالهی، 1386). بنابراین، برای ارزیابی کیفیت معلمان باید از رویکردهای ارزیابی دقیق، عینی، منطقی و قابل اندازه‌گیری در قالب ملاک‌ها و شاخص‌هایی استفاده نمود.

برای ارزیابی کیفیت معلمان از روش‌ها و الگوهای مختلفی نیز استفاده می‌شود. یکی از مهم‌ترین این الگوها، الگوی اعتبارسنجی است (فرمehنی فراهانی و کشاورز زاده، نصیری و الیاسی، 2014). الگوی اعتبارسنجی یکی از رویکردهای ارزشیابی آموزشی مبتنی بر نظر متخصصان است. این الگو معروف‌ترین مدل ارزشیابی کیفیت نظام‌های آموزشی در جهان است. در این الگو، شاخص‌های عناصر مختلف نظام آموزشی در دو مرحله «ارزشیابی درونی» و «ارزشیابی برونی» تدوین می‌شود. بر این اساس ابتدا عوامل مشخص می‌شوند، سپس ملاک‌ها و شاخص‌های (نشانگر) آن تعیین خواهد شد (فرمehنی فراهانی و همکاران، 2014؛ میرزامحمدی، 1385؛ بازرگان، 1380). این الگو در ایالات متحده سابقه‌ی یکصد ساله دارد (جوادی، 1388). همین‌طور، کمیسیون اروپا¹ از اعضای خود خواسته تا در دستیابی به ساختارها و رویکردهای جدید به اعتبارسنجی آموزش متوسطه اقدام نمایند (بانک جهانی²، 1988). مهم‌ترین زمینه توجه به اعتبارسنجی در سیستم آموزش و پرورش کشور، هفتصد و شصتین جلسه شورای عالی آموزش و پرورش می‌باشد که در آن موضوع استقرار نظام اعتبارسنجی در آموزش پرورش مورد تصویب قرار گرفت (یادگارزاده، 1388).

بنابراین، موضوع ارزیابی کیفیت معلمان به عنوان یکی از عامل‌های مهم در فرایند ارزیابی درونی مورد توجه قرار گرفته و پژوهش‌های متعددی در این زمینه صورت گرفته است. از جمله جاویدان، اسماعیلی و شجاعی (1397) عامل‌های ارزش، دانش، انگیزش، توانایی، رغبت، باورها و صلاحیت اخلاقی را به عنوان مهم‌ترین عامل‌های الگوی شایستگی معلمان معرفی کرده است. نتایج پژوهش میرکمالی، پورکریمی، فراستخواه و نامداری پژمان (1396) حاکی از این است که برنامه درسی، موقعیت و فرایند یاددهی و یادگیری، مربیگری و منتورینگ، کارورزی، برنامه غیر درسی، استاد راهنمای کارورزی، الگوی نقش و معلم راهنما به عنوان مهم‌ترین عامل‌های تضمین کیفیت برنامه‌ریزی آموزشی دانشجو معلمان به شمار می‌روند. نتایج پژوهش خروشی، نصر، میرشاه جعفری و موسی‌پور (1394) نشان داده که مهم‌ترین شایستگی‌های مورد نیاز معلمان شامل دانش، توانش، نگرش، عمل و اخلاق می‌باشد. امام جمعه و احمدی (1396) در پژوهشی، مهم‌ترین ویژگی‌های معلم اثربخش را شامل صلاحیت‌های

1. OC
2. Word bank

حرفه‌ای، ویژگی‌های شخصیتی، مدیریت کلاس درس، مهارت‌های تدریس، نظارت و پایش و ارزشیابی معرفی کرده‌اند. عبدالهی (1386) در پژوهش با طراحی سامانه نشانگرهای ارزیابی کیفیت مدارس ابتدایی و راهنمایی، با استفاده از الگوی سیپ¹، به اعتباریابی و رواسازی نشانگرهای ارزیابی عملکرد کیفی آموزشگاهی از جمله معلمان پرداخته است. میرزامحمدی (1385) در طرحی پژوهشی با هدف احصاء شاخص‌های ارزشیابی نظام آموزش و پرورش، با استفاده از مدل سه عاملی نظام آموزش و پرورش (درونداد، فرایند و برونداد) مهم‌ترین عامل‌ها، ملاک‌ها و شاخص‌های ارزشیابی نظام آموزشی را مورد بررسی قرار داده است. از جمله این عامل‌ها، عامل معلم می‌باشد که ملاک‌ها و شاخص‌های مربوطه به آن مورد بررسی قرار گرفته است. بقایی شیوا (1374) در طرحی پژوهشی با هدف ارائه الگوی جهت اعتبارسنجی نظام جدید آموزش متوسطه، عامل معلمان را به عنوان یکی از عامل‌های مهم در فرایند اعتبارسنجی معرفی کرده و در ادامه، استانداردهای پیشنهادی برای این عامل را استخراج نموده است. پژوهش بازرگان (1372) ضمن دسته‌بندی نشانگرهای آموزشی بر اساس مدل سیستمی، به چگونگی تدوین سیستم نشانگرهای آموزشی پرداخته است. شاخص‌های ارزیابی معلمان از جمله مهم‌ترین این شاخص‌ها می‌باشد. نتایج پژوهش بشارت و رماهی² (2016) نشان داده که نتایج یادگیری مورد انتظار در برنامه درسی، فرایندهای یاددهی و یادگیری و مبتنی بر عمل، سازوکارهای حمایت و ارزیابی پیشرفت دانشجویان با چشم‌اندازها و اهداف فاصله دارد. از جمله مهم‌ترین پیشنهادها این پژوهش، کیفیت بخشی آموزش، کیفیت بخشی فرصت‌های یادگیری برای دانشجو معلمان و مدرسان و کیفیت بخشی به رهبری دانشگاه است.

پژوهش بشارت و رماهی (2016) نشان داده که نتایج یادگیری مورد انتظار در برنامه درسی، فرایندهای یاددهی و یادگیری و مبتنی بر عمل، سازوکارهای حمایت و ارزیابی پیشرفت دانشجویان در فرایند برنامه معلمان با چشم‌اندازها و اهداف فاصله دارد. از جمله مهم‌ترین پیشنهادها این پژوهش کیفیت بخشی آموزش، کیفیت بخشی فرصت‌های یادگیری برای دانشجو معلمان و مدرسان، کیفیت بخشی به رهبری دانشگاه است. اویومی و فاتوکی³ (2015) در پژوهشی، مهم‌ترین اجزای تضمین کیفیت تربیت معلم را استاندارد پیشرفت تحصیلی دانشجو، کیفیت رهبری و مدیریت تربیت معلم، کیفیت یاددهی یادگیری، کیفیت برنامه درسی، کیفیت مراقبت، هدایت و حمایت دانشجو، ارتباط با ذی‌نفعان،

1. (CIPP)
2. Bsharat & Rmahi
3. Oyewumi & Fatoki

دانشجویان و جوامع، معرفی کرده است. پژوهش رابرت¹ (2014) با بررسی یازده مقاله از 111 مقاله‌ای که از سال 1985 در زمینه کارایی معلمی نوشته شده، سه بخش جداگانه را برای کارایی معلم ارائه داده که شامل ابزارها، تجزیه و تحلیل عامل‌ها، تأثیرات فرهنگی، اصول، زمینه‌ها، ساختار معلمی - خصلت‌های معلمی، می‌باشد. پژوهش موخوپادیا² (2014) طراحی برنامه درسی در دو بعد تئوری و عمل (کارورزی و کارآموزی)، تبادل برنامه درسی (تسهیم و توزیع برنامه جهت آشنایی و درخواست همراهی)، ارزیابی دانش‌آموزان (جامع و مستمر)، تحقیق در تربیت معلم (تحقیق در مؤلفه‌های تدریس اثربخش، ارزیابی برنامه درسی، جو سازمانی و تأثیر آنها بر عملکرد معلم)، پذیرش معلم (راهبردها و نحوه عمل) و برنامه کارورزی را به عنوان هسته اصلی پارامترهای اثرگذار بر کیفیت تربیت و آماده‌سازی معلمان معرفی کرده است. در پژوهش کولشارستا و پندی³ (2013) مهم‌ترین شایستگی‌ها در تربیت معلم عبارتند از شایستگی‌های آموزشی (شایستگی مفهومی، شایستگی زمینه‌ای، شایستگی تبدیلی، شایستگی‌ها در تأمین و توسعه مواد یاددهی یادگیری، شایستگی‌های مرتبط با استفاده از به‌روزترین فناوری اطلاعات و ارتباطات در فرایند یاددهی یادگیری)، شایستگی‌های سازمانی (شایستگی‌های مرتبط با تعیین منابع، تجهیز منابع، مدیریت، تطابق و سازگاری، فعالیت‌های سازمان‌دهی برنامه درسی مشارکتی، تعامل و کار با والدین، تعامل و کار با جوامع و شایستگی روحیه مشارکت و تشریک مساعی) و شایستگی‌های ارزیابی (ساخت گویه‌ها و ابزارهای ارزیابی، رویه‌های سنجش، تفسیر نتایج، کسب روندهای جدید در ارزیابی).

از جمله مهم‌ترین پژوهش‌های دیگری که به ارزیابی کیفیت معلمان پرداخته‌اند می‌توان به پژوهش وزارت آموزش و پرورش ویرجینیا⁴ (2011) تحت عنوان استانداردهای اعتبارسنجی برای مدارس ویرجینیا، وزارت آموزش و پرورش هنگ کنگ⁵ (2011؛ 2012) در طرح پژوهشی تحت عنوان استانداردهای پیشرفته اعتبارسنجی برای سیستم‌های کیفیت مدارس کشور هنگ کنگ، اندرسون⁶ (2011) در پژوهش شاخص‌های تضمین کیفیت در آموزش متوسطه، پژوهش دلشاد و اقبال⁷ (2010) در زمینه شاخص‌های کیفیت برنامه‌های تربیت معلم پاکستان، وزارت آموزش و پرورش فیلاڈلفیا⁸ (2009)

1. Robert
2. Mukhopadhyay
3. Kulshrestha & Pandey
4. Virginia Board of Education
5. Ministry of Education, Hong Kong
6. Anderson
7. Dilshad & Iqbal
8. Middle States Association of Colleges and Schools Philadelphia

در طرح پژوهشی استانداردهای اعتباربخشی برای مدارس ایالت فیلادلفیا، مرکز ملی آمارهای آموزشی دپارتمان آموزش و پرورش ایالات متحده¹ (2000)، سازمان همکاری و توسعه اقتصادی² (1998) در گزارش پژوهشی با عنوان نگاهی به آموزش و شاخص‌های آن، و باتانی³ (2000) در پژوهش نشانگرهای عملکردی سیستم آموزشی، اشاره کرد.

با توجه به تحقیقات انجام شده پیرامون اهمیت موضوع ارزیابی فعالیت‌های معلمان، نشانگرها و معیارهای دقیق در ارزیابی کیفیت معلمان به عنوان یکی از عوامل مهم در فرایند ارزیابی کیفیت معلمان به شمار می‌رود. در مقایسه پژوهش حاضر با ادبیات پژوهشی، می‌توان به این نکته اشاره کرد که تمامی کارهای انجام گرفته، ابعاد، وسعت مطالعاتی و معیارهای دقیق و کمی در تدوین ملاک‌ها و شاخص‌های ارزیابی از کیفیت معلمان را نداشته‌اند. همچنین، در مطالعات انجام گرفته، اعتبارسنجی ملاک‌ها و شاخص‌های پیشنهادی به منظور مشخص کردن وزن و مطلوبیت آنها انجام نشده است. و در نهایت این که پژوهش به منظور مشخص کردن کارایی و اثربخشی چارچوب پیشنهادی خود، به اجرای آزمایشی ملاک‌ها و شاخص‌های نهایی پرداخته است. از طرفی دیگر با توجه به ملاحظات مربوط به رتبه‌بندی مدارس و معلمان، داشتن ملاک‌ها و شاخص‌های دقیق در جهت ارزیابی کیفیت معلمان می‌تواند در این زمینه راهگشا باشد. بنابراین، با توجه به ملاحظات فوق‌الذکر می‌توان گفت این پژوهش در میان کارهای انجام گرفته، پژوهشی نو و مورد نیاز است.

در پژوهش حاضر منظور از ملاک، عمده‌ترین ویژگی هر عامل است که به بهترین نحو ممکن وضعیت آن عامل را نمایان می‌سازد. به تعبیری دیگر، ملاک، شامل ویژگی‌های هر یک از فعالیت‌های معلم در نظام آموزش و پرورش متوسطه می‌باشد که قضاوت درباره وضعیت آنها، مطلوبیت و کیفیت آموزش متوسطه را آشکار می‌کند (بازرگان، 1380). از طرفی دیگر در پژوهش حاضر منظور از شاخص، عمده‌ترین ویژگی یا جنبه هر ملاک است که به مناسب‌ترین شکل ممکن کیفیت آن ملاک را نشان می‌دهد. به‌طور ویژه، شاخص‌ها، مشخصه‌هایی هستند که خصوصیات کیفی را در قالب کمیت‌ها بیان نموده و آنها را به صورت ارزش‌های عددی قابل فهم جهت قضاوت درباره ملاک‌های مورد نظر معلم به کار می‌برند (میرزاحمدی، 1385).

1. NCES
2. OESD
3. Battani

بنابراین، با در نظر داشتن مبانی نظری و پیشینه پژوهشی مذکور، مسأله اساسی پژوهش حاضر این است که ملاک‌ها و شاخص‌های ارزیابی معلمان مدارس متوسطه کشور کدامند؟ همچنین، وضعیت کیفیت معلمان مدارس متوسطه استان کهگیلویه و بویراحمد مطابق با چارچوب ارائه شده چگونه است؟

سؤال‌های پژوهش

- 1) مهم‌ترین ملاک‌های ارزیابی کیفیت معلمان مدارس متوسطه کدامند؟
- 2) مهم‌ترین شاخص‌های ارزیابی کیفیت معلمان مدارس متوسطه کدامند؟
- 3) کیفیت معلمان مدارس متوسطه استان کهگیلویه و بویراحمد بر اساس چارچوب ارائه شده چگونه است؟

روش‌شناسی پژوهش

هدف پژوهش حاضر، اعتبارسنجی ملاک‌ها و شاخص‌های ارزیابی کیفیت معلمان مدارس دوره متوسطه کشور می‌باشد. بر این اساس، در ابتدا با مطالعه اسناد بالادستی و پژوهش‌های داخلی و خارجی، اساسی‌ترین ملاک‌ها و شاخص‌های ارزیابی معلمان شناسایی و در قالب پرسش‌نامه‌ای با طیف پنج درجه‌ای لیکرت تدوین شده است. اعتبار ملاک‌ها و شاخص‌ها توسط 300 نفر از کارشناسان صفی و ستادی آموزش و پرورش کهگیلویه و بویراحمد و متخصصان دانشگاهی تأیید شده است. در نهایت، با هدف مشخص کردن وضعیت کیفیت معلمان مدارس متوسطه، چارچوب نهایی پژوهش در مدارس متوسطه استان کهگیلویه و بویراحمد اجرا شده است. بنابراین، روش پژوهش حاضر، از نظر هدف، کاربردی و از نظر نحوه گردآوری داده‌ها، توصیفی از نوع پیمایشی می‌باشد. با توجه به این که پژوهش در دو مرحله اعتبارسنجی و مطالعه موردی انجام شده، در ادامه بررسی روش‌شناسی پژوهش در دو مرحله جداگانه انجام خواهد شد.

مرحله اول؛ اعتبارسنجی ملاک‌ها و شاخص‌های ارزیابی کیفیت معلمان مدارس متوسطه

جامعه این بخش از پژوهش شامل:

الف) جامعه متنی شامل اسناد بالادستی و پژوهش‌های داخلی و خارجی در زمینه موضوع (در بخش داخلی از سال 1380 تا حال حاضر و در بخش خارجی از سال 2000 تا کنون)

ب) تمامی کارشناسان صنفی و ستادی آموزش و پرورش کهگیلویه و بویراحمد و متخصصان ارزشیابی کیفیت در سطح کشور

برای انتخاب نمونه، به صورت هدفمند از افراد صاحب‌نظر در حیطه ارزیابی کیفیت در دانشگاه‌های کشور و کارشناسان صنفی و ستادی آموزش و پرورش استان کهگیلویه و بویراحمد به عنوان نمونه پژوهش استفاده شده است. ملاک شناخته شدن افراد نمونه پژوهش به عنوان کارشناس، اشتغال حداقل 5 سال در پست‌های مدیریتی و یا آشنایی با دانش ارزشیابی کیفیت می‌باشد. ملاک شناخته شدن افراد نمونه پژوهش به عنوان متخصص، آشنایی و داشتن تحقیقات مرتبط با ارزشیابی کیفیت آموزش در آموزش می‌باشد. حجم نمونه شامل، 300 تن از کارشناسان آموزش و پرورش و متخصصین دانشگاهی است که 81 درصد (243 نفر) کارشناسان آموزش و پرورش استان می‌باشند. این کارشناسان شامل معلمان، مدیران مدارس و کارکنان ستادی آموزش و پرورش استان می‌شوند. متوسط سن پاسخ‌دهندگان 43 سال، 81 درصد از آنها دارای مدرک کارشناسی و 19 درصد از آنها دارای مدرک کارشناسی ارشد و متوسط سابقه فعالیت آنها 16 سال می‌باشد. 19 درصد (57 نفر) دیگر، متخصصان ارزیابی کیفیت هستند که 30 درصد از متخصصان دارای درجه علمی دانشیاری، 20 درصد مربی (دارای مدرک کارشناسی ارشد) و 50 درصد دیگر از متخصصان دارای درجه استادیاری می‌باشند. همچنین، متوسط سنی متخصصان 45 سال و متوسط سابقه تدریس آنها 15 سال می‌باشد.

برای گردآوری داده‌ها از پرسش‌نامه محقق‌ساخته استفاده شده است. لازم به ذکر است که در تهیه پرسش‌نامه مراحل زیر مراعات شده است:

- 1- بررسی جامع از منابع داخلی و خارجی انجام گرفته و استخراج مهم‌ترین ملاک‌ها و شاخص‌های ارزیابی کیفیت معلمان و تدوین در قالب پرسش‌نامه محقق‌ساخته با طیف پنج درجه‌ای لیکرت.
- 2- جهت بررسی اعتبار پرسش‌نامه از اعتبار صوری و محتوایی استفاده شد تا اطمینان یابیم که پرسش‌نامه به گونه‌ای طراحی شده باشد که ابعاد و عناصر ارزیابی کیفیت معلمان مدارس را تحت پوشش دقیق قرار دهد. بدین منظور، از نظرات 30 نفر از متخصصان دانشگاهی استفاده شد و بر اساس نظرات آنها، نقایص پرسش‌نامه برطرف گردید. پایایی پرسش‌نامه با استفاده از روش آلفای کرونباخ انجام و $0/96$ محاسبه گردیده است. با توجه به این که مقدار به دست آمده بیشتر از $0/70$ بود، پایایی ابزار اندازه‌گیری قابل قبول تلقی گردید.
- 3- توزیع پرسش‌نامه مربوطه بین کارشناسان و متخصصان دانشگاهی.

- 4- فرایند توزیع و جمع‌آوری پرسش‌نامه‌ها از متخصصان که در طی یک دوره شش ماه انجام گرفت.
- 5- کدبندی نظرات کارشناسان و متخصصان، وارد کردن آنها در نرم‌افزار (Spss) و انجام محاسبات آماری.
- 6- انجام محاسبات آمار توصیفی (سنجش امتیاز و میزان مطلوبیت هر یک از این ملاک‌ها و شاخص‌ها) و آمار استنباطی (آزمون تی تک نمونه‌ای). درباره هر کدام ملاحظات در نظر گرفته شده است که شامل

الف) انجام محاسبات آمار توصیفی

- a. تعیین امتیاز هر یک از ملاک‌ها و شاخص‌ها: با توجه به میانگین کل امتیازدهی به هر یک از ملاک‌ها و شاخص‌ها، وزن‌دهی آنها صورت می‌گیرد تا سطح مطلوبیت هر یک مشخص شود. برای ملاک‌ها و شاخص‌هایی که سطح مطلوبیت آنها خیلی زیاد است ارزش عددی 5، سطح زیاد ارزش عددی 4، سطح متوسط ارزش عددی 3، سطح کم ارزش عددی 2 و سطح خیلی کم ارزش عددی 1 اختصاص داده شده است.
- b. تعیین سطح مطلوبیت هر یک از ملاک‌ها و شاخص‌ها: برای مشخص کردن سطح مطلوبیت در پژوهش حاضر امتیاز 5 خیلی زیاد، امتیاز 4-4/99 زیاد، امتیاز 3-3/99 متوسط، امتیاز 2-2/99 کم و حذف سؤال و امتیاز 1-1/99 خیلی کم و حذف سؤال می‌باشد.

جدول شماره 1- معیار تصمیم‌گیری در خصوص سطح مطلوبیت هر یک از ملاک‌ها و شاخص‌ها					
معیار تصمیم‌گیری	1	2	3	4	5
معیار تصمیم‌گیری	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد
معیار تصمیم‌گیری	1-1/99	2-2/99	3-3/99	4-4/99	5
معیار تصمیم‌گیری	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد

ب) آمار استنباطی

در اجرای آزمون تی تک نمونه‌ای با ضریب اطمینان 0/95، اگر مقدار آماره به دست آمده (T) با درجه آزادی مشخص (299) محاسبه شود و سطح معنی‌داری مشاهده شده (Sig) مقدار کمتر از میزان خطای مجاز (0/05) شود، در این صورت این عامل، ملاک‌ها یا شاخص‌های مورد توافق و تأیید کارشناسان و متخصصان می‌باشد. در صورتی که سطح معنی‌داری مشاهده شده (Sig) مقدار کمتر از میزان خطای

مجاز (0/05) نباشد، بدین معنا است که این ملاک‌ها و شاخص‌ها مورد توافق و تأیید کارشناسان و متخصصان نیست.

7- ارائه چارچوب نهایی، ملاک‌ها و شاخص‌های ارزیابی کیفیت مدیران مدارس و طراحی پرسش‌نامه‌ها به منظور ارائه چارچوب مورد نظر جهت اجرا در مدارس.

مرحله دوم؛ مطالعه موردی مدارس استان کهگیلویه و بویراحمد

جامعه مطالعاتی پژوهش حاضر برای بخش مطالعه موردی شامل تمامی مدارس متوسطه (دخترانه و پسرانه) نظری (سالی واحدی) می‌باشد. برای انتخاب نمونه مورد نظر، مدارس متوسطه (دخترانه و پسرانه) نظری (سالی واحدی) دو شهرستان دنا و بویراحمد انتخاب شد. حجم نمونه با ضریب اطمینان 0/95 و اشتباه مجاز 0/05 با استفاده از فرمول کوکران¹ محاسبه شده است. با توجه به انتخاب روش نمونه‌گیری خوشه‌ای برای نمونه‌گیری از سطح مدارس این دو شهرستان، نمونه‌های آماری پژوهش به این ترتیب می‌باشد:

الف: مدرسه

دو شهرستان دنا و بویراحمد به ترتیب دارای 18 و 52 مدرسه می‌باشند که جمعاً 70 مدرسه است. از این بین، بر طبق محاسبه فرمول کوکران، 59 مدرسه از سطح هر دو شهرستان به صورت تصادفی، انتخاب شد. با توجه به کوچک بودن جامعه پژوهش در شهرستان دنا و بزرگ بودن جامعه پژوهش در شهرستان بویراحمد، به تناسب 74/3 درصد نمونه پژوهش (24 مدرسه دخترانه، 20 مدرسه پسرانه و در کل تعداد 44 مدرسه) از شهرستان بویراحمد انتخاب و 25/7 درصد نمونه پژوهش (8 مدرسه دخترانه، 7 مدرسه پسرانه و در کل تعداد 15 مدرسه) از شهرستان دنا انتخاب شد.

ب: معلم

دو شهرستان دنا و بویراحمد به ترتیب دارای 127 و 698 معلم می‌باشند که جمعاً 825 معلم است. بر طبق محاسبه فرمول کوکران، 260 معلم از سطح هر دو شهرستان به صورت تصادفی، به عنوان نمونه پژوهش انتخاب شد. با توجه به این که تعداد مدارس، نمونه پژوهش 59 مدرسه می‌باشد، از هر مدرسه تقریباً 4 الی 5 معلم به صورت تصادفی انتخاب می‌شود. بدین ترتیب به تناسب تعداد 193 معلم از سطح شهرستان بویراحمد و تعداد 67 معلم از سطح شهرستان دنا به عنوان نمونه پژوهش انتخاب شد که نیمی از آنها زن و نیمی از آنها مرد می‌باشند.

برای گردآوری داده‌ها، از پرسش‌نامه محقق‌ساخته استفاده شده است. پرسش‌نامه شامل 30 سؤال می‌باشد که اطلاعات مربوط به مهم‌ترین شاخص‌های ارزیابی کیفیت معلمان را می‌سنجد. برای اعتبار پرسش‌نامه، از اعتبار صوری و محتوایی استفاده شده است. به این منظور، از نظرات 30 نفر از صاحب‌نظران دانشگاهی استفاده شد و بر اساس نظرات آنها نقایص پرسش‌نامه برطرف گردید. برای اندازه‌گیری پایایی پرسش‌نامه از روش آلفای کرونباخ استفاده شده است. مقدار آلفا برای پرسش‌نامه معلم 0/89 محاسبه شده است، با توجه به این که مقدار آلفای به دست آمده بیشتر از 0/70 بود، پایایی ابزار اندازه‌گیری قابل قبول تلقی گردید.

یافته‌ها

سؤال شماره یک - مهم‌ترین ملاک‌های ارزیابی کیفیت معلمان مدارس متوسطه کدامند؟

بررسی و تحلیل داده‌های مربوط به این سؤال نشان داد که شش ملاک (ترکیب و توزیع معلمان، فعالیت‌های آموزشی معلمان، فعالیت‌های پژوهشی معلمان، الگوها و روش‌های تدریس معلمان، استفاده از منابع و وسایل آموزشی توسط معلم و ارزشیابی پیشرفت تحصیلی) استخراج شده است. تحلیل انجام شده شش ملاک در قالب آمار توصیفی و آمار استنباطی به شرح جدول ذیل ارائه شده است.

جدول شماره 2- آمار توصیفی و استنباطی مربوط به اعتبارسنجی ملاک‌های معلم

وضعیت پذیرش	آمار استنباطی		آمار توصیفی		ملاک‌ها	C p
	سطح معناداری	مقدار t	سطح مطلوبیت	میانگین		
تایید	0/000	22/55424	متوسط	3/96	1- ترکیب و توزیع معلمان	3/8
تایید	0/000	26/27393	زیاد	4/34	2- فعالیت‌های آموزشی معلمان	
تایید	0/000	17/9681	زیاد	4/0433	3- فعالیت‌های پژوهشی معلمان	
تایید	0/000	37/37794	زیاد	4/183	4- الگوها و روش‌های تدریس معلمان	
تایید	0/000	16/47742	زیاد	4/55	5- استفاده از منابع و وسایل آموزشی	
تایید	0/000	23/15722	زیاد	4/2866	6- ارزشیابی پیشرفت تحصیلی	
		زیاد		4/18	میانگین امتیاز کل ملاک‌ها	

با توجه به نتایج حاصل از آمار توصیفی (جدول شماره 2)، میانگین امتیاز کل ملاک‌های معلم 4/18 می‌باشد. بنابراین، از نظر سطح مطلوبیت، دارای سطح مطلوبیت «زیاد» می‌باشد. همچنین، ملاک «استفاده از منابع و وسایل آموزشی توسط معلم» با امتیاز 4/55 بیشترین میزان امتیازدهی را داشته و ملاک «ترکیب و توزیع معلمان» با امتیاز 3/96 دارای کم‌ترین میزان امتیازدهی می‌باشد. بررسی نتایج آزمون تی تک نمونه‌ای (جدول شماره 2) حاکی از این است که ملاک‌ها توسط کارشناسان و متخصصان مورد تأیید و به عنوان ملاک‌های مهم و قابل قبول در جریان ارزیابی کیفیت معلمان می‌باشد.

سؤال شماره دو - مهم‌ترین شاخص‌های ارزیابی کیفیت معلمان مدارس متوسطه کدامند؟

بررسی و تحلیل داده‌های مربوط به این سؤال نشان داد که 37 شاخص برای 6 ملاک تعیین شده، ارائه شده است. نتایج تحلیل انجام شده پیرامون شاخص‌های ارزیابی معلمان مدارس متوسطه در قالب آمار توصیفی و آمار استنباطی به شرح جدول شماره 3 ارائه شده است.

با توجه به نتایج حاصل از جدول شماره 3 (آمار توصیفی):

از بین شاخص‌های «ترکیب و توزیع معلمان»، شاخص «نسبت معلم به دانش‌آموز» با امتیاز ارزیابی 4/42 بالاترین و شاخص «نسبت معلمان تمام وقت به پاره وقت» با امتیاز 4/05 کم‌ترین میزان امتیاز را داشته است. میانگین کل شاخص‌های «ترکیب و توزیع معلمان» 4/18 ارزیابی شده است.

از بین شاخص‌های «فعالیت آموزشی معلم»، شاخص «دوره‌های آموزشی (تخصصی) طی شده توسط معلمان» با امتیاز ارزیابی 4/38 بیشترین و شاخص «نسبت معلمان لیسانس و بالاتر به کل معلمان» با امتیاز ارزیابی 4 کم‌ترین میزان ارزیابی را داشته است. میانگین کل شاخص‌های «فعالیت آموزشی معلم» 4/21 ارزیابی شده است.

از بین شاخص‌های «فعالیت پژوهشی معلم»، شاخص «نسبت معلمان پژوهنده به کل معلمان» با امتیاز ارزیابی 4/41 بیشترین و شاخص «نسبت مقالات منتشر شده در نشریات معتبر داخلی و خارجی» با امتیاز ارزیابی 4/61 کم‌ترین میزان ارزیابی را داشته است. میانگین کل شاخص‌های «فعالیت پژوهشی معلم» 4/03 ارزیابی شده است.

از بین شاخص‌های «لگوها و روش‌های تدریس معلمان»، شاخص «میزان استفاده معلمان از مواد و وسایل آموزشی در تدریس» با امتیاز ارزیابی 4/31 بیشترین و شاخص «میزان استفاده معلمان از طرح

درس» با امتیاز ارزیابی 4/10 دارای کم‌ترین میزان ارزیابی بوده است. شاخص‌های «لگوها و روش‌های تدریس معلمان» 4/19 ارزیابی شده است.

جدول شماره 3- آمار توصیفی و استنباطی مربوط به اعتبارسنجی شاخص‌های ارزیابی معلمان

وضعیت پذیرش	آمار استنباطی		آمار توصیفی		شاخص	
	سطح معناداری	مقدار t	سطح مطلوبیت	میانگین		
تایید	0/000	30/90	زیاد	4/26	نرخ معلمان از نظر سن، مرتبه علمی و سابقه کار	ترکیب و توزیع معلمان
تایید	0/000	23/69	زیاد	4/076	نسبت معلمان به دانش‌آموزان به تفکیک مقاطع	
تایید	0/000	20/06	زیاد	4/053	نسبت معلمان تمام وقت به پاره وقت	
تایید	0/000	33/26	زیاد	4/32	نرخ معلمان متخصص در هر رشته تحصیلی به دانش‌آموزان	
تایید	0/000	25/74	زیاد	4/42	نسبت معلم به دانش‌آموز	
تایید	0/000	26/06	زیاد	4/25	نسبت معلم به کلاس	
تایید	0/000	22/19	زیاد	4/063	نسبت معلم به مدرسه	
تایید	0/000	18/90	زیاد	4/063	نسبت ساعات تدریس معلم در هفته	
تایید	0/000	33/81	زیاد	4/25	نسبت معلمان فوق لیسانس به کل معلمان	
تایید	0/000	23/45	زیاد	4/183	نسبت معلمان لیسانس به کل معلمان	
تایید	0/000	27/84	زیاد	4/24	میانگین سطح تحصیلات کارکنان	
تایید	0/000	34/88	زیاد	4/39	نسبت ساعت تدریس کل معلمان	
زیاد				4/18	میانگین کل شاخص‌ها	
تایید	0/000	40/26	زیاد	4/38	تعداد دوره‌های آموزشی (تخصصی) طی شده	فعالیت آموزشی معلم
تایید	0/000	88/29	زیاد	4	نسبت معلمان لیسانس و بالاتر به کل معلمان	
تایید	0/000	59/31	زیاد	4/34	میانگین ساعات آموزش‌های ضمن خدمت سالانه کارکنان	
تایید	0/000	54/36	زیاد	4/19	نسبت ساعت تدریس کل معلمان	
تایید	0/000	72/26	زیاد	4/19	میانگین سابقه خدمت معلمان	
تایید	0/000	61/26	زیاد	4/24	میانگین ساعات تدریس معلمان در هفته	
تایید	0/000	26/22	زیاد	4/1	میزان استفاده معلمان از کارگیری ابزارها،	

					لوازم و فناوری‌های آموزشی در فرایند تدریس خود	
تایید	0/000	22/72	زیاد	4/16	میزان مشارکت کارکنان، دانش‌آموزان و اولیا در طراحی و اجرای برنامه‌های کلاسی خود	
تایید	0/000	30/21	زیاد	4/06	میزان استفاده معلمان از روش‌های آموزشی متناسب با موضوع تدریس	
زیاد				4/093	میانگین کل شاخص‌ها	
تایید	0/000	57/22	زیاد	4/41	نسبت معلمان پژوهنده به کل معلمان	فعالیت پژوهشی معلم
تایید	0/000	55/18	زیاد	4/13	میزان کاربست یافته‌های پژوهشی در سطوح مختلف تصمیم‌سازی و تصمیم‌گیری	
تایید	0/000	19/21	متوسط	3/61	نسبت مقالات منتشر شده در نشریات معتبر داخلی و خارجی	
تایید	0/000	50/25	زیاد	4/04	نسبت کتاب‌های تألیفی و ترجمه‌ای معلمان	
تایید	0/000	19/21	زیاد	4/10	نسبت مقالات ارائه شده معلمان در همایش، سمینارهای داخلی و خارجی	
تایید	0/000	54/23	زیاد	4/073	میزان پژوهش‌های انجام شده توسط معلمان	
تایید	0/000	16/19	متوسط	3/84	میزان اختراعات و ابتکارات ثبت شده توسط معلمان	
زیاد				4/032	میانگین کل شاخص‌ها	
تایید	0/000	67/23	زیاد	4/17	میزان استفاده معلمان از انواع روش‌های یادگیری و یاددهی (روش‌های تدریس) متناسب با موضوع تدرسی خود	الگوها و روش‌های تدریس معلمان
تایید	0/000	64/24	زیاد	4/10	میزان استفاده معلمان از طرح درس	
تایید	0/000	77/29	زیاد	4/31	میزان استفاده معلمان از مواد و وسایل آموزشی در تدریس	
زیاد				4/19	میانگین کل شاخص‌ها	
تایید	0/000	80/31	زیاد	4/31	میزان کاربرد فناوری آموزشی توسط معلم در فرایند تدریس	استفاده از منابع و وسایل آموزشی
تایید	0/000	78/20	زیاد	4/233	میزان استفاده معلمان از وسایل و مواد آموزشی در فرایند تدریس خود	
تایید	0/000	30/23	زیاد	4/05	میزان استفاده معلمان از آزمایشگاه و کارگاه در فرایند تدریس	
زیاد				4/19	میانگین کل شاخص‌ها	

تایید	0/000	39/21	زیاد	4/20	میزان استفاده معلم از نتایج تحلیل آزمون‌های پیشرفت تحصیلی در جریان تدریس خود	ارزیابی پیشرفت تحصیلی
تایید	0/000	39/27	زیاد	4	ارایه بازخورد نتایج آزمون‌ها به دانش‌آموزان و اولیاء	
تایید	0/000	28/16	زیاد	4/08	میزان استفاده معلمان از روش‌های متنوع ارزشیابی پیشرفت تحصیلی	
زیاد			4/09		میانگین کل شاخص‌ها	
زیاد			4/16		میانگین امتیاز تمامی شاخص‌ها ارزیابی از معلم	

از بین شاخص‌های «استفاده از منابع و وسایل آموزشی»، شاخص «میزان کاربرد فناوری آموزشی توسط معلم در فرایند تدریس» با امتیاز ارزیابی 4/31 بیشترین و شاخص «میزان استفاده معلمان از آزمایشگاه و کارگاه در فرایند تدریس» با امتیاز ارزیابی 4/05 دارای کم‌ترین میزان ارزیابی بوده است. میانگین کل شاخص‌های «استفاده از منابع و وسایل آموزشی» 4/19 ارزیابی شده است.

از بین شاخص‌های «ارزشیابی پیشرفت تحصیلی»، شاخص «میزان استفاده معلم از نتایج تحلیل آزمون‌های پیشرفت تحصیلی در جریان تدریس خود» با امتیاز ارزیابی 4/20 بیشترین و شاخص «ارائه بازخورد نتایج آزمون‌ها به دانش‌آموزان و اولیاء» با امتیاز ارزیابی 4 دارای کم‌ترین میزان ارزیابی بوده است. میانگین کل شاخص‌های «ارزشیابی پیشرفت تحصیلی» 4/09 ارزیابی شده است.

به‌طور کلی از میان همه شاخص‌های مربوط به معلم، شاخص‌های «فعالیت آموزشی معلم» با امتیاز ارزیابی 4/21 دارای بیشترین امتیاز و شاخص‌های «فعالیت پژوهشی معلم» با امتیاز ارزیابی 4/03 دارای کم‌ترین امتیاز بوده است. به‌طور کلی میانگین کل امتیاز شاخص‌های مربوط به معلم 4/16 ارزیابی شده، پس این شاخص‌ها دارای سطح مطلوبیت «زیاد» می‌باشند.

سؤال شماره سه - کیفیت معلمان مدارس متوسطه استان کهگیلویه و بویراحمد بر اساس چارچوب ارائه‌شده چگونه می‌باشد؟

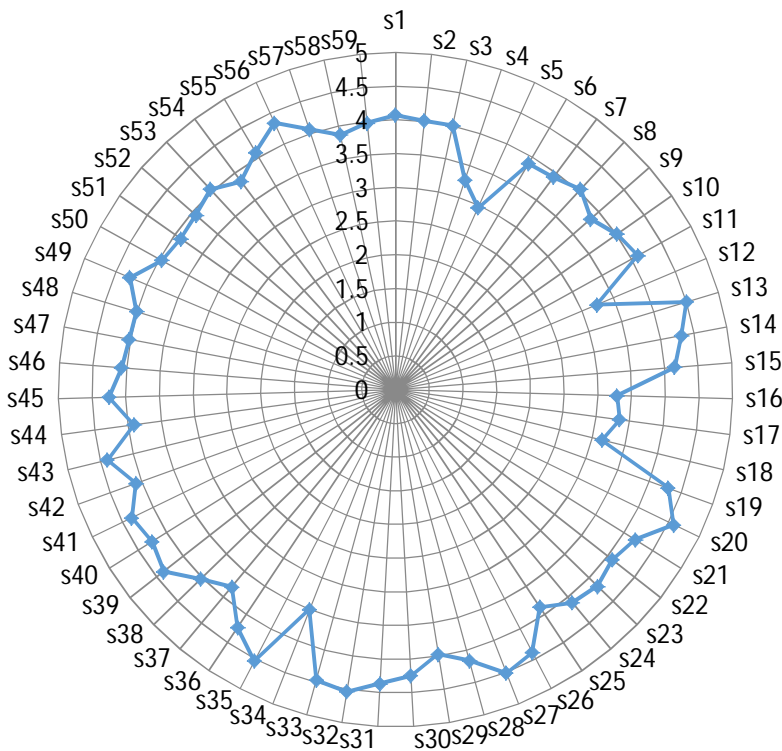
به منظور بررسی سؤال شماره سه، پس از اجرای پرسش‌نامه معلمان در مدارس و گردآوری داده‌ها، تحلیل داده‌ها در قالب شاخص‌های توصیفی (میانگین) انجام شد.

بر اساس یافته‌های پژوهش، و به‌طور کلی، معلمان در مدرسه کد 13 با امتیاز ارزیابی 4/50، مدرسه کد 20 با امتیاز ارزیابی 4/58، مدرسه کد 27 با امتیاز ارزیابی 4/51، مدرسه کد 32 با امتیاز ارزیابی 4/53، مدرسه کد 33 با امتیاز ارزیابی 4/46 و مدرسه کد 35 با امتیاز ارزیابی 4/54 بیشترین میزان امتیاز ارزیابی

را داشته‌اند. همچنین، مدرسه کد 4 با امتیاز ارزیابی 3/27، کد 5 با امتیاز ارزیابی 2/96، مدرسه کد 12 با امتیاز ارزیابی 3/24، مدرسه کد 16 با امتیاز ارزیابی 3/28، مدرسه کد 17 با امتیاز ارزیابی 3/35 و مدرسه کد 18 با امتیاز ارزیابی 3/15 کم‌ترین میزان ارزیابی را داشته‌اند. میانگین کل امتیاز حاصل از ارزیابی عامل «معلم» در 59 مدرسه 4/037 شده که در سطح مطلوبیت «زیاد» می‌باشد.

به منظور به دست آوردن دید کلی و سریع از نتایج ارزیابی صورت گرفته، امتیاز حاصل از ارزیابی معلمان در مدارس نمونه مورد مطالعه، در قالب نمودار رادار به شرح ذیل ارائه شده است. شرح نمودار به این نحو می‌باشد که تعداد 59 مدرسه مورد مطالعه به صورت کدبندی شده در قالب نمودار رادار (با طیف از 0/50 کم‌ترین تا طیف 5 بیشترین) مشخص شده و نتایج حاصل از ارزیابی در ستون کد هر مدرسه ارائه شده است.

نمودار شماره 1- امتیاز حاصل ارزیابی از معلم در مدارس در قالب نمودار رادار¹

1. علامت S سرواژه School می‌باشد که به ترتیب برای 59 مدرسه بیان شده است.

بحث و نتیجه‌گیری

مسائل مربوط به ارزیابی کیفیت معلمان از مهم‌ترین مسائل مربوط به آموزش و پرورش می‌باشد. به منظور آگاهی از کیفیت فعالیت‌های معلمان، ارزیابی کیفیت باید بر اساس معیارها و شاخص‌های دقیق و قابل اندازه‌گیری باشد. نبود نشانگرها و معیارهای دقیق ارزیابی معلمان، ارزیابی را بسیار مخاطره‌آمیز می‌سازد. در چنین حالتی، حرکات و رفتارهای سلیقه‌ای و فردی در سازمان مشاهده می‌شود و امکان تبعیض قائل شدن بسیار محتمل است. پژوهش حاضر با مورد مطالعه قرار دادن ادبیات ارزیابی در حیطه معلم در داخل و خارج از کشور، شش ملاک ارزیابی برای معلم را شناسایی کرده است و برای هر کدام از این ملاک‌ها، شاخص‌هایی مربوط به آن را گردآوری نموده است که شامل ترکیب و توزیع معلمان (2) شاخص، فعالیت آموزشی معلم (9 شاخص)، فعالیت پژوهشی معلم (7 شاخص)، الگوها و روش‌های تدریس معلمان (4 شاخص)، استفاده از منابع و وسایل آموزشی (3 شاخص)، ارزشیابی پیشرفت تحصیلی (3 شاخص) می‌باشند. ملاک‌ها و شاخص‌ها، در قالب پرسش‌نامه‌ای با طیف پنج درجه‌ای لیکرت تنظیم گردید و جهت اعتبارسنجی از نظرات 300 تن از کارشناسان و متخصصان استفاده شد.

مطابق با یافته‌های جدول شماره 2، از میان ملاک‌های ارائه شده برای ارزیابی معلمان، ملاک «استفاده از منابع و وسایل آموزشی توسط معلم» بیشترین میزان امتیازدهی را داشته است. امتیاز بالای این ملاک در اعتبارسنجی به وسیله کارشناسان و متخصصان می‌تواند به دلیل اهمیتی باشد که کارشناسان و متخصصان برای منابع و وسایل آموزشی در بالا بردن کیفیت کار معلمان، افزایش کارایی و اثربخشی تدریس معلم، قائل هستند. از طرفی دیگر، امتیاز بالای این ملاک می‌تواند به علت کمبود یا عدم استفاده از منابع و وسایل آموزشی در مدارس باشد. در ادامه، ملاک «ترکیب و توزیع معلمان» دارای کم‌ترین میزان امتیازدهی می‌باشد. علت پایین بودن امتیاز ارزیابی این ملاک در اعتبارسنجی به وسیله کارشناسان و متخصصان می‌تواند به این دلیل باشد که ملاک «ترکیب و توزیع معلمان» در همه نقاط و یا در بخشی از مناطق مختلف کشور به صورت نابرابر و متفاوت است، بدین ترتیب، امتیاز بالا دادن به این ملاک باعث می‌شود که نتایج ارزیابی انجام شده غیرواقعی باشد. به این معنا می‌باشد که باعث پایین بودن امتیاز ارزیابی مناطق نابخوردار و بالا بودن امتیاز مناطق برخوردار شود. به‌طور کلی، امتیاز کل ملاک‌های ارزیابی از معلم دارای سطح مطلوبیت «زیاد» می‌باشد که نشان از کارایی، مهم بودن، قابل قبول بودن و کفایت لازم این ملاک‌ها در ارزیابی از کیفیت معلمان دارد. نتایج حاصل از اجرای آزمون تک‌نمونه‌ای حاکی از آن است که این ملاک‌ها مورد توافق و تأیید متخصصان می‌باشند.

بر اساس یافته‌های جدول شماره 3، از میان شاخص‌های استخراجی برای هر یک از ملاک‌های پیشنهادی، میانگین کل شاخص‌های «فعالیت آموزشی معلم» دارای بیشترین میزان امتیازدهی بوده است. امتیاز بالای این شاخص‌ها، نشانگر اهمیت و جایگاه آنها در به‌روز شدن معلمان، افزایش سطح کارایی و اثربخشی کار معلمان و در نهایت ارتقاء سطح کیفیت آموزش و یادگیری دانش‌آموزان می‌باشد. از طرفی امتیاز بالای این شاخص‌ها را می‌توان به احساس نیازی مربوط دانست که در این زمینه در آموزش متوسطه کشور، توسط کارشناسان و متخصصان احساس شده است. در ادامه، میانگین کل شاخص‌های «فعالیت پژوهشی معلم» دارای کم‌ترین امتیاز بوده است. در مورد علت پایین بودن امتیاز این شاخص‌ها می‌توان به این نکته اشاره داشت که با وجود اهمیت و جایگاهی که کارشناسان و متخصصان برای تحقیق و پژوهش در ارتقاء سطح کیفیت کار معلمان قائل هستند، به دلیل این که اکثر معلمان دارای سابقه کار بالا و مدارک تحصیلی پایین هستند و نسبت به روندها و فرایندهای تحقیق و پژوهش در آموزش و پرورش آگاهی‌های لازم را ندارد، همچنین با در نظر داشتن این نکته که زمینه‌های لازم برای تحقیق و پژوهش در آموزش و پرورش مهیا نمی‌باشد، این شاخص‌ها در اعتبارسنجی به وسیله کارشناسان و متخصصان دارای کم‌ترین میزان امتیازدهی بوده‌اند. به‌طور کلی، امتیاز کل شاخص‌های مربوط به ارزیابی از معلم دارای سطح مطلوبیت «زیاد» می‌باشد که نشان‌دهنده این نکته است که این شاخص‌ها کارایی و کفایت لازم برای ارزیابی از کیفیت معلمان را دارد. نتایج حاصل از اجرای آزمون t تک‌نمونه‌ای در مورد شاخص‌های ارزیابی کیفیت معلمان حاکی از آن است که این شاخص‌ها مورد توافق و تأیید متخصصان می‌باشند و برای ارزیابی از کیفیت معلمان مناسب هستند.

در ادامه، پس از اعتبارسنجی ملاک‌ها و شاخص‌های ارزیابی کیفیت معلمان مدارس متوسطه کشور، پرسش‌نامه‌ای 30 سؤالی طراحی گردید و در اختیار معلمان مدارس متوسطه (نظری) استان کهگیلویه و بویراحمد قرار گرفت. نتایج حاکی از آن است که میانگین کل امتیاز ارزیابی از معلمان مدارس دارای سطح مطلوبیت «زیاد» می‌باشد. یافته‌ها در مورد اجرای چارچوب نهایی بر روی معلمان مدارس متوسطه استان کهگیلویه و بویراحمد به منظور مشخص کردن وضعیت کیفیت معلمان، حاکی از این نکته است که معلمان مدارس متوسطه استان کهگیلویه و بویراحمد مطابق با ملاک‌ها و شاخص‌های اعتبارسنجی شده توسط کارشناسان و متخصصان، دارای وضعیت کیفیت مطلوب «زیاد» می‌باشند.

در نهایت، نتایج حاصل از این پژوهش بیانگر اهمیت این نکته می‌باشد که چارچوب پیشنهادی برای ارزیابی از کیفیت معلمان متوسطه، هم در مرحله اعتبارسنجی و هم در مرحله مربوط به اجرا در مدارس

برای سنجش کیفیت معلمان، موفقیت لازم را داشته و می‌تواند برای سنجش کیفیت معلمان مدارس کشور به کار گرفته شود.

در مقام مقایسه یافته‌های پژوهش حاضر با ادبیات پژوهشی موجود، می‌توان گفت که تمامی کارهای انجام گرفته، ابعاد، وسعت مطالعاتی و معیارهای دقیق و کمی در تدوین ملاک‌ها و شاخص‌های ارزیابی از کیفیت معلمان را نداشته‌اند. همچنین، مطالعات انجام گرفته، به انجام اعتبارسنجی ملاک‌ها و شاخص‌های پیشنهادی خود، جهت مشخص کردن وزن و مطلوبیت آنها پرداخته‌اند. دیگر این که پژوهش به منظور مشخص کردن کارایی و اثربخشی چارچوب پیشنهادی خود، به اجرای آزمایشی ملاک‌ها و شاخص‌های نهایی پرداخته است. بنابراین، از این جهات، می‌توان گفت این پژوهش در میان کارهای انجام گرفته، پژوهشی نو و مورد نیاز می‌باشد.

با در نظر داشتن هر دو مرحله اعتبارسنجی ملاک‌ها و شاخص‌های ارزیابی کیفیت معلمان مدارس متوسطه کشور و اجرای ملاک‌ها و شاخص‌های تأییدشده بر روی معلمان مدارس متوسطه استان کهگیلویه و بویراحمد، باید خاطر نشان کرد که یکی از مهم‌ترین مراحل در ارزیابی و اعتبارسنجی کیفیت، پیگیری نتایج حاصل از کار و انجام برنامه‌ریزی به منظور اصلاح آن می‌باشد. بنابراین، باید کمیته‌ای متشکل از بهترین کارشناسان و متخصصان ارزیابی کیفیت را در این مورد تشکیل داد تا با شناسایی و ارزیابی نقاط قوت و ضعف در معلمان و برنامه‌ریزی صحیح و منطقی برای آن، زمینه استفاده هر چه بهتر از فرصت‌ها و تهدیدات موجود فراهم آید و در نهایت منجر به یک سیستم آموزشی با کیفیت در سطح کشور شود.

منابع

- اسحاقیان، مهدی و مصطفی عمادزاده. (1382). «کیفیت در تعلیم تربیت و شاخص‌های آن». فصل‌نامه آموزه، شماره 19.
- بارزگان، عباس. (1380). *ارزشیابی آموزشی: مفاهیم الگوها و فرایندهای عملیاتی*. چاپ اول. تهران: انتشارات سمت.
- _____ (1372). «سیستم نشانگرهای آموزشی و کاربرد آن در تحلیل کارایی دانشگاهی». *نشریه علوم تربیتی دانشگاه تهران*، سال شانزدهم، شماره 12، ص 2.
- بختیاری، ابوالفضل. (1383). «استاندارد، استانداردسازی و اعتبارسنجی (تضمین کیفیت) در نظام آموزشی». *مجموعه مقالات اولین همایش استاندارد و استانداردسازی در آموزش و پرورش*، تهران: وزارت آموزش و پرورش.

بقایب شیوا، نعمت الله. (1374). بررسی و طراحی الگوی ارزیابی مناسب برای اعتباربخشی دبیرستان‌های نظام جدید آموزش متوسطه تهران. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه تهران.

جاویدان، لیدا؛ علی اسماعیلی، عبدالله و شجاعی، علی اصغر. (1397). «تدوین الگوی ویژگی‌ها و شایستگی‌های معلمی بر اساس اسناد بالادستی آموزش و پرورش». پژوهش در نظام‌های آموزشی، ویژه‌نامه، بهار 1397.

جوادی، محمدجعفر (1388). «ضرورت و چگونگی ایجاد تضمین کیفیت در آموزش و پرورش». ماهنامه پژوهشنامه آموزشی، شماره 118.

خروشی، پوران؛ نصر، احمدرضا؛ میرشاه جعفری، سید ابراهیم و موسی‌پور، نعمت الله. (1394). «تیین شایستگی‌های معلم طراز جمهوری اسلامی ایران بر اساس اسناد تحولی نظام آموزش و پرورش». مجموعه مقالات دومین کنفرانس ملی و نهمین همایش ارزیابی کیفیت نظام‌های دانشگاهی، تهران: دانشگاه فرهنگیان، پردیس نسیمیه.

رزی، جمال؛ محمدرضا امام جمعه و غلامعلی احمدی. (1396). «ارائه مدلی برای معلم اثربخش و بررسی تناسب آن با استلزامات اسناد بالادستی نظام آموزش و پرورش ایران». پژوهش در برنامه ریزی درسی، سال چهاردهم، دوره دوم، شماره 28، پیاپی 55.

عبداللهی، بیژن. (1386). «طراحی سامانه نشانگرهای ارزیابی کیفیت مدارس ابتدایی و راهنمایی». فصل‌نامه تعلیم و تربیت، سال 23، شماره 2.

فرمهبنی فراهانی، محسن؛ علی کشاورزاده و زهره نصیری. (1393). «طراحی و اعتبارسنجی ملاک‌ها و شاخص‌های ارزیابی کیفیت دانش‌آموزان مدارس متوسطه (مطالعه موردی: مدارس استان کهگیلویه و بویراحمد)». دو فصل‌نامه مطالعات برنامه‌ریزی آموزشی، دوره سوم، شماره 5.

میرزاحمدی، محمد حسن. (1385). مبانی نظری احصاء شاخص‌های ارزشیابی نظام آموزش و پرورش. طرح پژوهشی دبیرخانه شورای عالی آموزش و پرورش. تهران: وزارت آموزش و پرورش.

میرکمالی، سیدمحمد؛ پورکریمی، جواد؛ فراستخواه، مقصود و نامداری پژمان، مهدی (1396). «طراحی الگوی تضمین کیفیت برنامه‌ریزی آموزشی دانشجو معلمان در دانشگاه فرهنگیان». دو فصل‌نامه مطالعات برنامه‌ریزی آموزشی، دوره 6، شماره 12.

یادگارزاده، غلام رضا. (1388). «اعتبارسنجی در آموزش و پرورش؛ فرصت‌ها و تهدیدها». فصل‌نامه رشد تکنولوژی آموزشی، شماره 7.

_____ (1388). «اعتبارسنجی در آموزش و پرورش». فصل‌نامه رشد تکنولوژی آموزشی، شماره 8.

یوسفی، علی‌رضا و همکاران. (1386). «شاخص‌های سنجش کارآیی درونی در دانشگاه‌های علوم پزشکی». مجله آموزش در علوم پزشکی، شماره 7.

- Anderson, L. (2011). *Indicators for Quality Assurance in Secondary Education*. <http://www.bceqa.ca>.
- Battani, F. (1996). *indicator for performance of educational system*. IIEP-NO4: Paris, Unesco.
- Bsharat, A. , & Rmahi, R. (2016). Quality Assurance in Palestine's Teacher Education Programs: Lessons for Faculty and Program Leadership. *American Journal of Educational Research*, 4.2A, 30-36.
- Banathy, B. H. (2000). *The evolution of systems inquiry. paper presented at International Electronic Seminar on Wholeness, International Society for the Systems Sciences*. available at: [www.newciv.org/ISSS Seminaronwholeness.html](http://www.newciv.org/ISSS_Seminaronwholeness.html).
- Charles, B. P., & Julie C. G. (2011). *Board of Education Approves New Model for Teacher Evaluation Recommends that Student Academic Progress Account for 40 Percent of Rating*. Virginia Board of Education.
- Farmahini Farahani, M., Keshavarz Zadeh, A., Nasiri, Z., & Elyasi. Y. (2016). *The development and accreditation of factors, criteria and indicators of Quality evaluation (based on internal evaluation) in secondary education of Iran (case study: Kohkiluyeh & Boyer-Ahmad's high schools)*: LAP LAMBERT Academic Publishing.
- Jain, C., & Prasad, N. (2018). *Quality of Secondary Education in India*. Springer Nature Singapore Pte Ltd.
- James, W. L. (2011). *First Review of Revised Guidelines for Uniform Performance Standards and Evaluation Criteria for Teachers and Virginia Standards for the Professional Practice of Teachers*. Virginia Department of Education P. O. Box 2120. Richmond, Virginia 23218-2120.
- Jihyun. K. (2017). *Quality matters: the influence of teacher evaluation policies and school context on teaching quality*. Submitted to Michigan State University in partial fulfillment of the requirements for the degree of Educational Policy – Doctor of Philosophy.
- Middle States Association of Colleges and Schools Philadelphia, Commissions on Elementary and Secondary Schools. (2009). *standard for accreditation for school*. www.msa-cess.org/Accreditation/Standards.
- Ministry of Education, Hong Kong. (2011). *Advanced Accreditation Standards for Quality School Systems*. <http://www.edu.tw/files/publication>.
- NCES. (2000). *monitoring school quality: and indicator reports*. USA depateman of education, office of educational research and improvement, national center of educational statistics.

- OESD. (1998). *A glance of education-OESD indicators*. Center of education research and innovation. OECD Education: publication OESD Paris.
- OECD. (2016). *Teacher Evaluation: Current Practices in OECD Countries and a Literature Review*. OECD Education Working Paper No. 23.
- OESD. (2016). *evaluation and assessment framework for improving school outcomes. Common policy challenges*: publication OESD Paris.
- Oyewumi, C. F., & Fatoki, O. R. (2015). Quality assurance in teachers' education in Kwara State: Challenges and the way forward. *Merit Research Journal of Education and Review*, 3(2), 119-125.
- Stronge, J. H., & Tucker, P. D. (2003). *Handbook on teacher evaluation: Assessing and improving performance*. Larchmont, NY, Eye on Education.
- Tyler, J. H. (2011). *Designing High Quality Evaluation Systems for High School Teachers, Challenges and Potential Solutions*. Center for American Progress Designing High Quality Evaluation Systems for High School Teachers.
- Robert, C. K. (2014). Teacher efficacy in Teaching and Teacher Education. Teaching and Teacher Education, *journal homepage: www.elsevier.com/locate/tate*, <http://www.journals.elsevier.com/teaching-and-teacher-education/virtual-special-issues/teacher-efficacy-in-teaching-and-teacher-education/http://dx.doi.org/10.1016/j.tate.2014.07.007>
- Virginia Board of Education. (2011). *Guidelines for Uniform Performance Standards and Evaluation Criteria for Teachers*: publication Virginia Board of Education.
- Word bank (1998) Quality Assurance and Improvement in Higher Education in the Asia and Pacific Region. *A paper presented at Regional Workshop on Quality Assurance*, Thailand.

Accreditation criteria and indicators for the evaluation of teachers in secondary schools country (Case Study Kohkilooyeh and Boyrahmad Province)

Ali Keshavarzadeh¹, Mohsen Farmahini Farahani², Lotfollah Saad Moshchi³

Abstract

The aim of this study was to accreditation criteria and indicators for the evaluation of teachers in secondary schools country (Case Study Kohkilooyeh and Boyrahmad). The study statistical community at accreditation phase included 300 line and staff experts and quality assessment specialists of universities. Research sample In the accreditation study was Using Purposeful sampling sampling method 300 line and staff experts and quality assessment specialists of universities. Researcher made questionnaire used as research tool. The validity of the questionnaire has been used for face and content validites and Cronbach's Alpha method was used for reliability of the questionnaire and 0/96 is calculated. In the case study section, The statistical sample is selected randomly and includes 260 teachers. The validity of the questionnaire has been used for face and content validites and Cronbach's Alpha method was used for reliability of the questionnaire and 0/89 is calculated. Generally, The aim of this study is applicable and data collection method is descriptive due to the study nature. Descriptive methods and single sample t test was used to data analysis. The findings show that, The most important criteria for assessing the quality of teachers are six criteria, Including: Composition and distribution of teachers, Teacher training activities, Teacher Research activities, Patterns and teaching methods for teachers, Use of resources and educational tools by teachers, Use of resources and educational tools by teachers. also all of Criteria outlined and indicators (Proposed indicators for each criterion) were assessed in high desirable level, and by t test calculation about every criteria and indicators, they are important and acceptable criteria and indicators. So, The results of pilot implementation of proposed framework indicated that evaluated (4.0373), that claim high desirability level.

Keywords: accreditation, criteria, indicator, evaluation, quality, teachers, secondary schools.

-
1. PhD student in higher education planning, Kurdistan University. Iran, Corresponding Author, keshavarz.ali66@gmail.com.
  2. Associate Professor Shahed University, Iran.
  3. PhD student in higher education planning. The University of Kordestan. Iran.